

Наталія СОКОЛОВСЬКА,

*старший викладач кафедри акторської майстерності
Запорізького національного університету,
заслужена артистка України,
Запоріжжя, Україна
kam_znu@ukr.net*

Nataliia SOKOLOVSKA,

*senior Lecturer at the Department of Acting
at Zaporizhzhia National University, Honored Artist of Ukraine,
Zaporizhzhia, Ukraine
kam_znu@ukr.net*

Надія СТАДНІЧЕНКО,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри акторської майстерності
Запорізького національного університету,
заслужена артистка України,
Запоріжжя, Україна*

Nadiia STADNICHENKO,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Acting
at Zaporizhzhia National University,
Honored Artist of Ukraine,
Zaporizhzhia, Ukraine*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЕТАПІ РОБОТИ НАД ТВОРЧИМ ПРОЄКТОМ

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS OF HIGHER EDUCATION STUDENTS AT THE STAGE OF WORK ON A CREATIVE PROJECT

Постановка кваліфікаційної вистави, як колективний творчий проєкт, поєднує в собі роботу актора над створенням сценічного образу та формування вмінь і навичок професійного спілкування, як «складного, багатопланового, специфічного виду діяльності, який містить соціальну перцепцію суб'єктів комунікативної взаємодії, встановлення інтерактивного контакту та реалізується в процесі трансляції художньо-естетичної інформації твору театрального мистецтва».

Театр у всі часи виконує властиві йому функції, а також є незамінним і необхідним засобом спілкування, де головним комунікатором є актор. Завдяки набутим професійним умінням і навичкам - інтелекту, інтуїції, емоційності, уважності, спостережливості, володінню голосом, мімічною виразністю, жестикуляційною точністю, почуттю темпоритму, здатністю до суб'єкт-суб'єктного та суб'єкт-об'єктного спілкування актор доносить до глядача ідейно-тематичну сутність твору театрального мистецтва [6].

Колективна робота впливає на характер спілкування в навчальній групі. В період роботи над виставою взаємовідносини між викладачем фахових дисциплін, який часто є автором творчого проєкту та здобувачами вищої освіти - учасниками вистави, поступово стають максимально наближеними до виробничих. Розширення спектру освітніх завдань, усвідомлення майбутніми акторами себе учасниками вистави, сприйняття викладача в якості постановника потребує якісно нових взаємовідносин, як у професійному колективі. Звичайно, відносини між режисером і акторами в театрі складаються по різному, але в процесі роботи здобувачі вищої освіти мають набути вміння налагоджувати робочі відносини в колективі. Завдання викладача полягає в допомозі кожному виконавцю усвідомити ступінь відповідальності перед колективом за свої дії, оскільки результат досягається сумісними зусиллями всіх учасників творчого процесу.

На початковому етапі освітнього процесу викладачу основної фахової дисципліни «Майстерність актора» необхідно спрямовувати зусилля на виявлення природних якостей студентів, на пробудження в майбутніх акторів прагнення до самовдосконалення, мотивації до роботи над вихованням фізичного тіла як професійного інструмента, на формування необхідних фахових навичок і компетентностей, досягнення програмних результатів навчання. Спілкування між викладачем і студентами в процесі роботи над дипломною виставою базується на засадах і принципах, що формувалися багатьма поколіннями театральних діячів - теоретиками і практиками, педагогами, акторами і режисерами, а саме на взаєморозумінні і співпраці, коли викладач, пропонуючи своє бачення майбутньої вистави, прислухається до думки студентів, намагається зрозуміти запропоновану ними концепцію чи ідею та допомагає її реалізувати.

Важливим і відповідальним моментом роботи над виставою є розподіл ролей. Викладач, як керівник постановки, призначаючи на ролі тих чи інших виконавців, керується не лише передбачуваним ефектом від естетичного впливу майбутнього твору на глядачів, як це відбувається в театрі, але більше зосереджується на питанні професійного становлення студентів. Розподіл ролей у дипломній виставі є продовженням педагогічного процесу. Студент може не відразу прийняти призначення на ту чи іншу роль, тому педагогу важливо проявити такт, терпіння і переконати виконавця, що робота над отриманою роллю, є необхідною для професійного зростання, оскільки її матеріал сприятиме розкриттю його творчого потенціалу. Важливо пробудити в майбутнього актора свідомий підхід до подолання внутрішнього спротиву відносно п'єси і ролі, оскільки професійний актор має сприймати всякий літературний твір як стимул для власної творчості. Вміння актора прийняти роль, використати її як привід для професійної реалізації творчих можливостей, перетворити невиразний літературний матеріал у яскраве сценічне явище є невід'ємною ознакою професіоналізму. Викладач, аналізуючи п'єсу, допомагає студентам розгледіти в кожній ролі, другорядній, епізодичній чи головній внутрішній світ персонажа, його характер підказує прийоми і способи створення зовнішнього малюнка ролі.

Важливо, не нав'язувати готових рецептів виконання ролі, не підганяти, не проявляти нетерпіння, а надати можливість здобувачу вищої освіти самому знайти характер сценічного героя та обирати засоби його реалізації в межах творчого задуму кваліфікаційної вистави. У процесі пошуку сценічного характеру виконавець допускає хибні рішення, оскільки, працюючи над роллю, не завжди може досягнути творчий задум всієї вистави. Постановник у процесі роботи має дочекатися, коли студент сам прийде до усвідомлення власних помилок у творчих пошуках і потім підказати рішення сценічного образу чи окремої сцени, що відповідає загальному задуму.

Професійний актор під час роботи над роллю, отримавши вказівки режисера, узгодивши свої дії з партнерами, до наступної репетиції має відпрацювати їх, запам'ятати текст і продемонструвати результати самостійної роботи режисеру і партнерам. Після цього робота над виставою продовжується. Якщо актор не розуміє важливості самостійної роботи, не виконує вказівок постановника вистави, гальмує роботу партнерів, виникають сумніви в його професійній придатності. Тому викладач має постійно наголошувати на професійній необхідності самостійної роботи над роллю для майбутнього актора. Значна частина часу в робочих програмах фахових дисциплін у мистецьких навчальних закладах призначається саме для самостійної роботи.

Професор кафедри майстерності актора та режисури драматичного театру, Харківського університету мистецтв ім. І. П. Котляревського, заслужений артист України А. П. Лобанов підкреслює важливість самостійної роботи студентів над формуванням навичок колективної взаємодії, дотримання норм етики та дисципліни у взаємовідносинах, плануванні, організації та реалізації постановочної діяльності [4].

Завжди буде актуальним зауваження Леся Курбаса, щодо самостійної роботи актора над розвитком своїх виконавських можливостей, що має відбуватися, на думку великого режисера, безперервно і безкінечно: «Ріст актора – це колосальна робота над своїм матеріалом. Треба робити вправи і над голосом і над тілом і над методом роботи, удосконалювати його, знаходити в ньому нові шляхи...» [3].

Усвідомлення студентом важливості самостійної роботи над роллю має відбуватися в процесі створення вистави, де результат роботи колективу залежить від творчої активності кожного учасника. Викладач не повинен надавати готових рецептів виконання ролі, прийомів і пристосувань, його педагогічна робота на цьому етапі полягає в пробудженні прагнення майбутнього актора до пошуку характеру сценічного героя, способів його втілення, мотивації до самостійної роботи над роллю. Завданням постановника є створення на репетиціях необхідної атмосфери, відповідної задуму, жанру, стильових особливостей творчого рішення. Атмосфера творчого процесу допомагає актору розуміти і вірно інтерпретувати запропоновані обставини життя свого героя, розвивати, згідно з ними його характер, використовувати необхідні засоби сценічної виразності та акторські пристосування. Контролюючи роботу студентів на сценічному майданчику, викладач має бути не лише суворим ментором, критиком, але і доброзичливим спостерігачем. Він має корегувати їх дії з точки зору глядача, занотовуючи необхідні зауваження

і після репетиції оголошуючи їх виконавцям, щоб упродовж роботи врахувати, виправити і не повторювати. Робота над дипломними проєктами дає змогу студенту реалізувати набуті теоретичні знання, практичні навички та уміння, а демонстрація вистав уможливорює перевірку рівня їх сформованості перед глядачами.

Організуючи роботу над виставою, керівник навчального колективу повинен сприяти розкриттю індивідуальних властивостей студентів, створити умови для відкриття нових граней обдарованості кожного учасника та реалізувати їх у процесі роботи. Від уміння керівника постановки захопити учасників цікавою ідеєю, перспективою яскравого творчого самовираження залежить успіх колективної роботи.

Створенням сценічного характеру в дипломній виставі, опанування професійних знань, умінь та навичок відбувається одночасно з формуванням готовності майбутнього актора до професійного спілкування у всіх його аспектах: спілкування в навчальному колективі, спілкування з викладачами фахових дисциплін, з режисером, спілкування з хореографом, постановником вокальних номерів, працівниками технічних служб, тобто взаємодія з колективом, об'єднаним однією метою. Професійне спілкування актора потребує спокою і зосередженості, уникання зайвого емоційного напруження, що неминуче супроводжує репетиційний процес і негативно впливає на робочі взаємовідносини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брюховецька Л., Котенок В. Талант і гра. Українські актори театру і кіно. Київ : «Саміт-книга», 2020. 400 с.
2. Курова А.В. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / А.В. Курова. Одеса: Фенікс, 2020. 79 с.
3. Лесь Курбас. Березіль. Київ. Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1988. 483 с.
4. Лобанов А.П. Педагогічна майстерність. Практикум для студентів / Харків.: Федорко 2020, 324 с.
5. Лягущенко, А. Г. Український театр: видатні діячі та менеджмент. Україна: Мистецтво, 2021. 496 с.
6. Стадніченко Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього актора до професійного спілкування: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2018. 21 с.

